

בס"ד

שביעית ויובל בתעשיות ה-Hi-Tech

יוסי צוריה

מבוא

בשלושים השנים האחרונות אנו עדים לפריחת תעשייה מסוג חדש – תעשיית ההיי-טק (Hi-Tech). תעשייה זו שונה מהתעשייה ה'מסורתית' במאפיינים רבים, שלא זה המקום לפרטם. לצד תרומתה הכבירה לרווחת המין האנושי בעידן המודרני ב אינספור תחומים, גרמה תעשיית ההיי-טק גם לבעיות בתחומים שונים. אולי התקיימו בעיות אלו גם בתקופות אחרות, אולם נדמה שתעשיית ההיי-טק העצימה אותן. הבעיה הראשונה הינה היווצרותה של "חברת העבדים המודרנית"¹. התחרותיות המרובה בין העובדים בתוך חברות ההיי-טק, וכן התחרות בין חברות ההיי-טק השונות, גורמות ללחצים נפשיים גדולים על העובדים בתעשייה זו. חשוב מכך: תחרות זו גורמת לכך שעובדי ההיי-טק נדרשים לעבוד שעות ארוכות ביותר מדי יום. אמנם התגמול הכספי אותו מקבלים עובדי ההיי-טק עבור עבודתם גבוה מהממוצע במשק, אך בפועל מי שמעוניין לעבוד בתעשיית ההיי-טק מחוייב לקבל תנאי העסקה הכוללים שעות עבודה גדולות בהרבה מהמקובל. התוצאה של שני הגורמים הללו הנה שחיקה פנימית של העובד, וכן של משפחתו, שאינה זוכה לפגוש אותו כמעט במשך השבוע. שחיקה זו הנה תופעה מוכרת וקיימים מספר ניסיונות להתמודד עמה.

תעשיית ההיי-טק מייצרת גם בעיות נוספות, המשפיעות על מכלול החברה והמשק הגלובאלי. אין זה סוד שחברות ההיי-טק הן מהגורמים המשמעותיים ביותר בהגדלת הפער בין אלו שיש להם ואלו שאין להם. פער זה גדל בהתמדה בתוך כל מדינה שיש בה תעשיית ההיי-טק מפותחת, שכן השכר המוצע של עובדי ההיי-טק גבוה מהשכר הממוצע בכלל המשק. פער זה קיים גם בין מדינות בהן ישנה תעשיית ההיי-טק מפותחת למדינות נעדרות תעשייה שכזו. אין זה רק פער חומרי במובן הפשוט, דהיינו פער בין עשירים לעניים. זהו גם פער בין אלו היכולים ליהנות מפירות השפע שהחברה המודרנית, ותעשיית ההיי-טק במיוחד, מעניקות; לבין אלו שקצרה ידם מלהשיג הנאה מפירות השפע הזה. הוה אומר, ההישגים הטכנולוגיים של חברות ההיי-טק מיועדים למי שיש בידו היכולת הכלכלית לרכושם, וכך גדלים שוב ושוב הפערים בין קבוצות שונות בתוך אותה מדינה ובין מדינות שונות.

¹ עיין גדעון קונדה בספרו – Culture Engineering

התמודדות בהשראתהיהדות

בעיות אלו, ובעיות נוספות הכרוכות בתעשית ההיי-טק, עוררו אותי לחשוב על גישת התמודדות המבוססת על עקרונות מתוך המסורת היהודית. במסורת היהודית ישנן כמה קבוצות של מצוות אשר מיועדות לריסון דחי ומוסרי של הכוח הכלכלי, ומתוכן אתייחס במאמר זה לשמיטה וליוכל, שתי מצוות הקשורות זו בזו ואשר מכוונות ליצירת שינוי רדיקלי במבנה החברתי-כלכלי. אנסה לחלץ את העקרונות הבסיסיים העומדים ביסוד שתי המצוות הללו, ולבחון את אפשרות החלתם על תעשית ההיי-טק. מהלך זה יצביע על האופן שבו העקרונות הבסיסיים של השמיטה והיוכל יכולים להיות רלבנטיים גם לתעשיות המודרניות. בצורתן המקורית הלכות השמיטה והיוכל רלבנטיות בעיקר למגזר החקלאי. בעבר, מגזר זה הקיף את רוב האוכלוסייה ולכן היה בכוחן של הלכות אלו לעצב את פני העם. כיום, המגזר החקלאי מקיף פחות מ-3% מכוח העבודה במשק, ולכן להלכות שמיטה ויוכל בצורתן המקורית ישנה השפעה מועטה יחסית על החברה. על מנת לשמר את הרלוונטיות של הלכות אלו, נראה לי אך טבעי להרחיב את מסגרת השמיטה גם למגזרים אחרים. במאמר זה אתייחס למגזר ההיי-טק, אך כמובן ניתן להרחיב את הרעיונות גם למגזרים אחרים. כוונתי להצביע על עקרונות השמיטה, ולהציע צורה שבה ניתן להחיל את העקרונות הללו על תעשית ההיי-טק².

שמיטה

הרעיון הבסיסי של שנת השמיטה הנו לקיחת פסק זמן **קולקטיבי** למשך שנה מהמרוץ, אחת לשבע שנים. במבט ראשון נראה פסק זמן זה בעייתי, משום שההנחה הכלכלית הרווחת היא שהתקדמות ופיתוח תמידיים הינם תנאי חיוני לצמיחה ולשגשוג כלכלי. לדעתי, הנחה זו אינה נכונה בהכרח. אני סבור כי קצב הפיתוח של תעשית ההיי-טק מהיר יותר ממה שהציבור מסוגל לעכל, ולכן האטה קולקטיבית, מכוונת ומאורגנת של הקצב בשביעית (15%) לא אמורה לפגוע משמעותית בתעשית ההיי-טק – ביחוד אם עושים את כל ההכנות הנדרשות. אדרבה, כפי שאציע בהמשך, ייתכן ולשנת הפסקה זו תהיה תרומה חיובית להמשך הפעילות של תעשית ההיי-טק עצמה.

² לא אתייחס במאמר זה לשמיטת כספים, הדורשת עיון בפני עצמה. אומר בקצרה שזהו אחד התחומים בו, לדעתי, אין לקחת את עקרונות השביעית כפשוטם. מהכתוב בתורה וכן מהדיון במשנה ובתלמוד נראה בבירור כי ההלואות שעליהן חל דין השמיטה הן הלואות בין עשיר לעני. על כן, נראה לי שלא יהיה זה נכון להחיל הלכות אלו על מציאות של B2B @אנא פרש את ראשי התיבות @או אפילו B2C @כני"ל@בימינו. עם זאת, ניתן לשקול אימוץ זחיר של עקרונות שמיטת הכספים בהלואות של הבנק הבין-לאומי לאומות מתפתחות, שם אכן ניתן לשקול מחיקת חובות מפעם לפעם. אך עניין זה חורג מתחומי מאמר זה.

עקרונות השביעית

להלן אציג את עקרונות השביעית, הנגזרים ממקורות בתורה שבכתב ובתורה שבעל-פה. עקרונות אלו, כאמור, מוחלים כמעט רק על המגזר החקלאי. לא אכנס כאן לכל פרטי ההלכות, אלא אתמקד בעקרונות המרכזיים המובעים על ידם. בשלב הבא אראה מה ניתן לגזור מן העקרונות הללו ביחס לתעשית ההיי-טק.

א. פעם בשבע שנים אסור לעבד את האדמה למשך שנה תמימה

זו היא תמצית השביעית. אין לחרוש, לזרוע לקצור וכדומה¹. לפי 'ספר החינוך'⁴, טעם המצווה העיקרי הנו הטבעת מודעות אצל האדם לכך ש האדמה איננה רכושו הפרטי אלא שייכת לאל: "וְשָׁבְתָה הָאֲרֶץ שְׁבַת לַה'".⁵ בנוסף טעם עיקרי זה ניתן להצביע על שני טעמים נוספים:

1. 'מנוחה' לאדמה – התורה מדריכה אותנו להסתכל על האדמה כיצור חי הזקוק למנוחה.

2. תוצאה נוספת היא מנוחה, או שינוי, לאדם. אמנם טעם זה לא מופיע במפורש במקורות, וגם אין הוא חל על כל האנשים (אלא רק על חקלאים), אולם העובדה הפשוטה היא כי במצב שבו רוב הצבור הנו חקלאי – מנוחה כפויה של שנה, אינה יכולה לעבור בלי להותיר את רישומה⁶.

ב. התרת עשייה הכרחית בכדי לשמר את הקיים

אמנם אסור לפי ההלכה לעבד את הקרקע והאילנות בשמיטה אולם התורה לא מעוניינת בכך שעמל של שנים ירד לטמיון בשל שנה אחת. על כן התירה ההלכה לעשות את העיבוד המינימלי כדי לשמר את הקיים. כך למשל, הותר לעשות את כל הפעולות החקלאיות שנועדו לאפשר לצמח (הרב-שנתי) להמשיך ולהתקיים (כגון השקיה), ואף פעולות שנועדו למנוע את נסיגתו. החקלאי נדרש להעריך אלו ממעשיו נועדו רק לשימור את הקיים, ואילו מעשים עשויים להצמיח ולגדיל את הקיים⁷.

ג. מצווה לא לנהוג מנהג בעלות בפירות הגדלים בשנה זו

הפרי הגדל בשנה זו שייך לכולם, אפילו לחיית השדה:

וְהִיְתָה שְׁבַת הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ לָךְ וּלְעֶבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְרְךָ וּלְהוֹשֶׁבֶת הָעָרִים עִמָּךְ. וְלִבְהֶמְתְּךָ וּלְתִיָּהּ אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לָאֵכֶל⁸

בכדי להגשים עקרון זה, על האדם להפקיר את השדות ואת הפירות, ולאפשר נגישות של כל יצור חי לפירות 'שבשדה'⁹.

ד. קדושת שביעית

³ מקור ברמב"ם@

⁴ @מקור

⁵ ויקרא כה:ב.

⁶ האבן-עזרא בפרשו למצוות הקהל, הבאה לדעתו בתחילת השביעית, כותב כך: "ציטוט@". באופן דומה, מציין הרב קוק בהקדמה לספרו 'שבת הארץ' כי מה שהשבת אמורה לעשות ליחיד מבחינה רוחנית, השמיטה אמורה לעשות לאומה. (מקור@@)

⁷ מקור ברמב"ם@

⁸ ויקרא כה:ו-ז.

⁹ מקור ברמב"ם@

Comment[1]: רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א' הלכה א'

Comment[2]: ספר החינוך מצוות פ"ד ותע"ז

Comment[3]:

"את אותה הפעולה שהשבת פועלת על כל יחיד, פועלת היא השמיטה על האומה בכללה", הרב קוק, שבת הארץ

Comment[4]: רמב"ם פרק א' הלכה ח

Comment[5]: רמב"ם פרק ה' הלכה ד'

מסכות שונות, וכיניהן הרצון למנוע זלזול בפרי המופקר ו כן למנוע מצב של השחתה, קיבלו פירות הגדלים בשנת השמיטה מעמד מיוחד של קדושה, המגדיר מה מותר ומה אסור לעשות איתם. לא נתעכב כאן על פרטי הלכות אלו, אך נציין כי ברוב המקרים מותר בעיקר לאכול את הפירות, למעט מקרים מיוחדים המתייחסים לפירות ששימושם הייעודי איננו אכילה¹⁰.

Comment [6y]: רמב"ם פרק ה' הלכה י'

ה. מצוות הקהל

במוצאי שנת השמיטה (ולדעות אחרות בתחילתה¹¹) מתכנסים כל הקהל במקדש, והמלך, הסמכות השלטונית העליונה, קורא בספר התורה לפני העם. חוויה זו אמורה להיות חוויה רוחנית מאחדת. קיומה של מצוות הקהל דווקא בסמוך לשנת השמיטה, מצטרף לעקרון הקולקטיביות של השמיטה, שהיא במהותה מצוה המוטלת על הציבור כולו ואמורה להשפיע עליו כקולקטיב. כמו-כן מצטרפת מצוות הקהל לכך שהשמיטה אמורה להוות הזדמנות לשינוי ולהתפתחות רוחנית של העובדים הבטלים ממלאכתם.

Comment [7y]: אנציקלופדיה תלמודית

ו. חלות השביעית – רק כאשר 'רוב יושביה עליה'

זמן החיוב מהתורה לקיום מצוות השביעית הנו רק כאשר רוב עם ישראל יושב על אדמתו והוא ריבון בארצו¹². אחת הסיבות לכך היא שלא ניתן לדרוש מ אדם לראות את שדהו חרב בעוד המתחרים משגשים. כשעם ישראל שולט בארצו – אמורה מצווה זו במקורה להקיף את כל הציבור החקלאי, ובכך להפוך את שמיטת השדות ממשבר אישי לפרויקט לאומי.

Comment [8y]: רמב"ם פרק י" הלכות י"ב

שביעית בתעשיית ההיי-טק

כאשר אנו באים להחיל עקרונות אלו על תעשיית ההיי-טק עלינו להיצמד במידת האפשר לשורשי וטעמי המצוות השונות ולראות באיזה מידה הם רלבנטיים לנושא. עוד בטרם ניגע בפרטים השונים, נאמר כי הטעם המרכזי של מצוות השמיטה – להשריש את ההכרה בכך שהכל שייך לאל (ובמילים אחרות, הכפפת החומר לרוח) – יושג על ידי עצם הנכונות להחיל עלינו עוד מערכת חוקים, שאינה מכוונת אך ורק למיקסום הרווח החומרי של בעלי המניות.

א. ושבתה התעשייה שבת ל-ה'

מה פרושה של שביתה בתעשיית ההיי-טק? הפירוש המיידי הנו עצירה למשך שנה תמימה של כל הפיתוחים החדשים, הן של התשתיות והן של היישומים השונים. לא עובדים על מעגלי סיליקון חדישים, לא מפתחים אלגוריתמים מהירים יותר ולא מפתחים מהדורה חדשה לתוכנה קיימת. מובן מאליו שלא מתחילים פרוייקטים חדשים, וכן שעל כל הפרוייקטים הקיימים להסתיים לפני ראש השנה. בנוסף, משמעותו של עקרון ההשבתה הנה המנעות מ התקנה של תשתיות חדשות במפעלים השונים. מכל זה נגזר שאין גם רישום של פטנטים במהלך השנה. לא הארץ היא שובתת כאן, נחה ממירון החיים, אלא

¹⁰ מקור ברמב"ם @

¹¹ הפניה לאנציקלופדיה תלמודית @

¹² מקור @

החברה הצרכנית. במהלך שנה זו אנו נותנים לעולם אפשרות לספוג את הפיתוחים שפותחו בשש השנים הקודמות ולהטמיע אותם.

ב. שימור הקיים

למרות ששמיטה היי-טקית פירושה איסור על פיתוח של תוכנות קיימות או חדשות, מותר לעשות את הפעולות ההכרחיות כדי לשמר את הקיים. לכן, מותר לעבוד בשנה זו על תיקון באגים – אך לא להוסיף תכונות לתוכנה קיימת. מותר לתקן מערכות שהתקלקלו ולתחזק תשתיות קיימות, אך לא להתקין תשתיות חדשות או להרחיב תשתיות קיימות.

ג. הפקר וקדושה

עקרון ההפקרה משמעו שימוש חופשי בתוצרת. בעולם ההיי-טק, ניתן להציע ש במהלך שנת השביעית כל התוכנות הקיימות בשוק תחולקנה בחינם (על תקן FreeWare) לכל דורש. כך יוכלו גם יחידים או אומות שאין ידם משגת בדרך כלל את הפיתוחים הטכנולוגיים האחרונים, להתנסות לאורך זמן בתוכנות שונות, לשפר את איכות חייהם ולצמצם את הפער הטכנולוגי בתוך החברה ובין האומות השונות. בהקבלה ל'אוצר בית דין' הנוהג כיום ביחס לפירות שביעית, יצרניות חומרה יוכלו למכור את תוצרתן במחירי עלות בלבד, לפי סידור מיוחד של 'אוצר ההיי-טק'. בכדי שלא יבואו הבריות לכדי זלזול במוצרים אלו הניתנים בחינם (או במחירי עלות) יש להחיל עליהם נהלים שונים, למשל לאסור את השימוש בהם לשם יצירת כלי נשק **התקפיים**. נהלים אלו אמורים להיות מקבילים לקדושת הפירות הנוהגת בשמיטה החקלאית.

ד. שוק ההון

למרות שאין מקבילה מלאה לזה בשוק החקלאי ובכלכלה העתיקה¹³, נראה כי מן הראוי ששוק ההון (לפחות זה הקשור להיי-טק) יהיה סגור להנפקות, רכישות ומיזוגים לאורך השנה. מגמה זו תשתלב היטב עם הנטייה להמעיט בעיסוק בחומר במהלך השנה.

ה. מצוות הקהל

מבנה מצוות הקהל מכווין לכינוס כללי של העם לשם חוויה רוחנית מאחדת. בשנת השמיטה, מן הראוי שחברות ה היי-טק השונות יטלו על עצמן את ארגון כנס ה'הקהל' הלאומי והבינלאומי. הכנס יעסוק בסוגיות רוחניות שונות הרלבנטיות לתעשיית ההיי-טק ולציבור הרחב.

ו. חלות השביעית – רק כפרוייקט עולמי

כל האמור לעיל יוכל להתקיים רק בעולם בו רוב החברות יסכימו לקבל על עצמן את המגבלות הללו. סביר להניח שחברה שתנסה 'לשמור שביעית' לאור העקרונות שהוצגו לעיל לבדה – לא תשרוד את השנה. ניתן לראות כאן הקבלה לעקרון חלות

Comment[9I]: יהיה טוב אם תוכל לתת דוגמא נוספת

Comment[01y]: , או לבצע בהם 'הנדסה לאחור' (REVERSE ENGINEERING)

¹³ הכוונה לשוק ההון המשני, שכן שוק הון ראשוני בודאי התקיים בכל התקופות, בדמות של הלוואות זרעים בשנה אחת בתמורה לתוצרת בתוספת רבית בשנה הבאה. שוק הון משני הנו שוק הסוחר באגרות-חוב ובמניות, כמייצגים של שפע חומרי כלשהו, אך אין בו בחומר ממשי. שוק זה הגיע לרמת התפתחות משמעותית רק בכלכלה המודרנית.

השמיטה החקלאית מהתורה רק כאשר 'רוב יושביה עליה'. לכן, מימוש שלם של כל מערכת העקרונות שהוצגה לעיל יכו ל להתקיים רק כאשר ניתן יהיה לקיימו בקנה מידה עולמי. במצב כזה, פסק הזמן הגלובאלי יגרום לשוויון בין כל החברות, ואף השפעתו החברתית והרוחנית תהיה גדולה לעין-שיעור.

מה לעשות במשך השנה

האם החברות צריכות לסגור את שערי הן במהלך השנה? לדעתי התשובה היא שלילית. ראשית כל, הצורך לתמוך בלקוחות קיימים ולתקן באגים הצצים כל הזמן, במסגרת 'שימור הקיים' המותר בשמיטה, יחייבו שמירה על רמת פעילות מסוימת בכל מקרה. אולם מעבר לכך, יכולות חברות ההיי-טק להתמקד בשלושה אפיקי פעילויות נוספים:

- א. למידה – תחום ההיי-טק הנו תחום עתיר ידע, המצטבר, מתפתח ומשתנה במהירות עצומה. על מנת שהעובדים והחברה ישארו בשיאם לאורך שנים הם צריכים כל הזמן ללמוד ולהתחדש. אולם במצב הנוכחי כמעט בלתי-אפשרי להגיע למצב בו עובדי החברות השונות משתלטים על כל החידושים הקיימים, אפילו בתחום המצומצם בו הם פועלים. שנה תמימה של חופש יחסי תיתן לעובדים הזדמנות לסגור פערי ידע שנצברו לאורך השנים, ומכך יצאו כולם נשכרים. ניתן גם לחשוב על מסגרות של העברת ידע בין חברות במסגרת יריד ההקהל¹⁴.
- ב. תרומה לצבור – כאמור לעיל, אין זה סוד כי תעשיית ההיי-טק היא מהאחראיות המרכזיות כיום לפערים הכלכליים והחברתיים ההולכים וגדלים בתוך כל מדינה, ובין המדינות השונות. נראה לי כי בשנה זו יכולים כל המפעלים להתגייס לצמצום הפער על ידי פרויקטים שונים של צדקה וחסד, וכן בפעילויות חינוכיות ופעילויות העשרה בתחומי הידע ההיי-טקי, שיוענקו בהתנדבות לשכבות החלשות באוכלוסייה.
- ג. משפחה – כידוע, בדרך-כלל עובדי חברות ההיי-טק נמצאים שעות רבות בכל יום בעבודה. כתוצאה מכך, העובדים מצויים בביתם עם בני משפחה ותייהם למשך זמן מועט יחסית. פסק הזמן ששנת השמיטה מייצרת חייב להיות מנוצל גם בכדי לתת לעובד את האפשרות לבלות יותר זמן עם משפחתו ובני ביתו.

יובל

כל שבעה מחזורי שמיטה (פעם ב-50 שנה) חל היובל. בעוד השמיטה הינה רק הפסקה מהמרוץ ולקיחת פסק זמן לשנה, היובל מכריז בעצם על **התחלה חדשה**. כל העבדים משתחררים וכל הקרקעות, שהגן נכסי התשתית העיקריים בעולם העתיק

¹⁴ האם היה סדר לימוד מיוחד בשביעית בזמן הקדום? למרות שהדעת נותנת שכן (ולו רק בגלל העובדה שלרוב האנשים ש כל ששת השנים היו עסוקים בשדותיהם, היה הרבה זמן פנוי) אין כמעט מקורות לכך. מקור אפשרי אחד נמצא בקידושין עא ע"א שבו נאמר על לימוד מסוים שהיה נלמד "פעם בשבוע", כלומר פעם בשבע שנים.

(וגם בימינו), חוזרות לבעליהן המקוריים. תהליך זה יוצר חלוקה מחודשת של ההון (גם אם לא חלוקה מלאה, שכן לא כל הרכוש מתחלק ביוכל) ומאפשר לכל אחד שוויון הזדמנויות מחודש ופתיחה חדשה של המירוץ הכלכלי לכלל החברה. לכלכלה הקלאסית, המתבססת על העקרונות שניסח אדם סמית¹⁵, יהיה קשה מאוד לקבל עקרונות אלו מכיוון שהם מעמתים באופן מהותי עם האפשרות של אומה, תאגידים או יחידים לצבור הון 'לנצח'.

אולם נראה לי כי אימוץ עקרונות אלו על ידי התעשייה העולמית יכול להוות לא רק פתרון צורך מבחינה מוסרית על ידי סגירת פערים כלכליים בין יחידים ובין קבוצות, אלא גם פתרון חכם המאפשר צמיחה מוצאת. רעיון בסיסי זה הופיע בכתביהם של הוגים ציוניים מודרניים כהרצל, ז'בוטינסקי, שבתאי בן דב ואחרים.

כיצד אמור להיראות איפא היובל המודרני? כאמור, העקרון המרכזי הינו 'התחלה מחדש' והחזרת הבעלות על נכסי התשתית לכלל האנשים החיים באותה ארץ. בעולמנו המודרני לא מדובר רק בקרקעות, אלא אף במחצבים, תדרים וכדומה. במילים אחרות, בשנה זו כל הזכויות חוזרים לעם, המקבל מחדש 100% של שליטה עליהם. העברת בעלות זו תגרום במקרים רבים לפירוק תאגידי ענק, דבר מבורך לדעתי מבחינה כלכלית, שכן הוא יאפשר צמיחה מוצאת. גם תאגידים שונים שנבנו מהשתלטויות עוינות יפורקו, והבעלות תחזור לעובדים או למייסדים.

המקבילה ל'שחרור העבדים' תהיה על ידי שחרור העובדים מהגבלות שונות תוך הבטחת הזכויות השונות שצברו במהלך השנים (במילים אחרות, עובד יוכל לעזוב את מקום עבודתו עם הפיצויים – דבר הנהוג ממילא בחלק מחברות ההיי-טק). בחברות המחלקות אופציות לעובדים – כל האופציות יהיו ברות מימוש.

בהתאם לעקרונות אלו, ניתן לומר שגם בעלויות על קניין רוחני (פטנטים רשומים) צריכות לפוג במהלך השנה. דבר זה יאפשר צמיחה של חברות חדשות שיכולו להשתמש בקניין הרוחני לצורך פיתוחים חדשים. כאן אמנם תהיה בעיה מסוג אחר, שכן חברות שעומדות על סף פיתוח של מוצר מהפכני לא ישתחררו אותו לשוק אם הן עומדות שנה או שנתיים לפני היובל, ויעשו זאת רק עם סיום שנת היובל בכדי לזכות בטווח הארוך ביותר האפשרי של זכויות על הפטנט. סוגיה זו דומה ל'נעילת הדלת בפני הלוין' שהתמודדו להתרחשה בתקופות הקדומות, ולאור תופעה זו החליט הלל לתקן את ה'פרובול'¹⁵. יתכן וגם כאן ידרש סוג כלשהו של פרוזבול, ויש צורך לחשוב לעומק על המנגנון המדויק.

שמיטה בחברות ההייטק: פנטזיה או שאיפה ריאלית

האם זה רציני? האם חזון זה הינו בר-מימוש? בשלב זה מדובר כמובן רק בהשתעשעות מחשבית-אינטלקטואלית שמטרתה להראות כי גם במאה ה-21 יש לעקרונות תורת היהדות מה להעניק לעולמנו. כפי שנאמר לעיל, לא ניתן לממש את החזון הזה במלואו על ידי חברה בודדת, אלא רק על ידי כלל תעשיית ההייטק העולמית (או לפחות רובה). עם זאת, ניתן לחשוב על

Comment [11]: אדם סמית: "מחקר בדבר טבעו וסיבותיו של עושר האומות" ("עושר האומות") משנת 1776

. ד' ז'בוטינסקי, "רעיון Comment [12]: אומה וחברה (ירושלים תש"י), היובל", בתוך עמ' 177. ז'בוטינסקי היה מן הבולטים ובכתביו מקום משמעותי שהקדיש בהגותו לעיון ביסודותיו של דין היובל ובמידת שייכותו בחברה המודרנית. זהו אפוא המקום וזו העת להביא מדבריו המאירים של שבתי בן-דב ספרו על 'משטר היובל', מתוך 'גאולת ישראל במשבר המדינה', (כרך ב' בכתביו אשר ראו אור סולם למלכות: לאחרונה, תחת השם 'ישראל היעודה).

¹⁵ משנה מסכת שביעית, פרק י הלכות ג-ו.

אימוץ חלקי של כמה מהעקרונות , בכל חברה בהתאם לאופייה וליכולותיה , וזו יכולה להיות תרומה משמעותית אחת של מאמר זה . כמובן, כדי ש החזון המלא המשותט כאן יתממש צריכים להתחולל שינויים כבירים בתפישות של האליטה הכלכלית והפוליטית המובילה את העולם . לדעתי האפשרות לשינויים אלו לא רק קיימת , אלא על כל אחד מאיתנו , המאמין בצורך של שינויים אלו – מוטלת החובה לעזור לה להתממש ובכך לקדם את עולמנו לקראת חזון הנביאים על עולם מתוקן במלכות שדי, או לפחות טוב יותר מזה הנוכחי.
